

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

НІКОЛЕНКО РОМАН ОЛЕГОВИЧ

УДК 343.91(477)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОВЖИВАННЮ
ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ
ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ТУЛЯКОВ Вячеслав Олексійович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
МУЗИКА Анатолій Ананійович,
Державний науково-дослідний інститут МВС України,
провідний науковий співробітник;

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
БУСОЛ Олена Юрївна,
Таврійський національний університет
імені В.І.Вернадського,
завідувач кафедрою спеціально-правових дисциплін
навчально-наукового гуманітарного інституту

Захист відбудеться «___» _____ 2019 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Кримінальне законодавство і теорія кримінального права різних країн намагалися і намагаються знайти оптимальні відповіді на питання, які форми реалізації кримінальної відповідальності будуть найбільш ефективними і оптимальними для протидії правопорушенням осіб, які надають публічні послуги. Особливого значення ці напрями набувають у зв'язку з необхідністю вирішення питань про кримінальну відповідальність за корупційні злочини.

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні останнім часом, зумовили кардинальні зміни деяких принципових положень кримінальної політики. У низці її основоположних ідей стали визнаватися, насамперед, гуманізм і лібералізм, законність та економія кримінальної репресії. Водночас, ідеї тотальної лібералізації та гуманізації правозастосовчої практики без диференціації справедливого підходу до різних категорій кримінальних правопорушень і злочинців, не співвідносяться з реаліями сьогодення.

Світова стратегія протидії корупційній злочинності здійснюється трьома шляхами: розробка, застосування та забезпечення дотримання державних правових режимів поведінки з посадовими особами; впровадження та функціонування систем відповідальності службових осіб приватного сектору; створення транспарентності отримання доходів суб'єктами корупційних правопорушень з боку громадянського суспільства та фіскальних установ. Ця система не створює інтегративної послідовності невідворотності заходів відповідальності, але має на меті охоплення найбільш широкою мережі з метою протидії корупції загалом. З цієї точки зору позасистемне обмеження прав і свобод осіб, які вчинили корупційні правопорушення, є доцільним. Практика Європейського суду з прав людини заснована на констатації того, що реалізація прав та свобод громадян у демократичному суспільстві допускає виключення, які повинні бути чітко визначені, і необхідність у будь-яких обмеженнях має бути переконливо доведена (Салабіаку проти Франції).

Нині в нашій державі відбуваються складні реформаційні процеси, поряд з якими питання вдосконалення та ефективності кримінального законодавства у протидії корупційним злочинам набуває виняткового значення.

Особливо гостро ці питання актуалізувались у зв'язку з прийняттям низки антикорупційних законів та науковими дискусіями стосовно диференціації кримінальної відповідальності відносно злочинів у службовій діяльності та професійній діяльності, пов'язаній із наданням публічних послуг. На сьогодні відповідальність за злочинні посягання службових осіб та осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, передбачена різними розділами Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України). Залежно від соціального статусу та ролі суб'єктів злочинів можна виділити загальні і спеціальні злочини у сфері службової

діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Водночас, практика застосування доданої у 2011 р. до КК України статті 365-2 залишається неоднозначною. Існують лише поодинокі випадки притягнення особи до кримінальної відповідальності за даний злочин.

Загальновизнано, що зловживання в сфері надання публічних послуг вважаються невіршеною проблемою у світовому правовому просторі. Ці зловживання впливають на економіку і політику, право та ідеологію не тільки малорозвинених держав, а й світових лідерів. Нині і практики, і вчені погоджуються з думкою про те, що абсолютне викорінення зловживань у цій, як і в службовій сфері, мабуть, неможливе. Наразі головним завданням є локалізація цих протиправних явищ, зменшення їх обсягу та галузей існування.

Окремі аспекти догматичного аналізу зловживань повноваженнями особами, які надають публічні послуги, було розроблено у роботах П.П. Андрушка, О.Ф. Бантишева, М.І. Бакая, Ю.В. Бауліна, П.С. Берзіна, Л.П. Брич, О.Ю. Бусол, Д.М. Горбачова, Ю.В. Гродецького, О.О. Дудорова, О.О. Житного, З.А. Загиней, В.М. Киричка, Д.І. Крупко, В.М. Куца, О.М. Литвинова, М.І. Мельника, Д.Г. Михайленко, А.А. Музики, В.О. Навроцького, Є.О. Письменського, І.А. Подройкіної, А.В. Савченко, Є.Л. Стрельцова, В.І. Тютюгіна, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, П.В. Хряпінського, О.В. Шемякіна, Ф.В. Шиманського, О.М. Юрченка, Н.М. Ярмиш та інших провідних учених. І, нарешті, саме питанням кваліфікації зловживань повноваженнями особами, які надають публічні послуги, присвятили свої дисертаційні дослідження Ю.І. Шиндель «Кримінально-правова характеристика зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» (2014), М.В. Рябенко «Кримінально-правова охорона професійної діяльності з надання публічних послуг» (2016), І.П.Фріс «Кримінально-правове забезпечення охорони нотаріальної діяльності в Україні» (2015), Саламатова М. В. «Кримінальна характеристика та запобігання злочинам у сфері нотаріальної діяльності» (2015).

Втім, спеціальні дослідження загальних питань кримінальної політики протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги, проблеми ефективності застосування відповідної норми КК України в науковій літературі до цього часу у вітчизняній науці кримінального права не здійснювалися, що ще раз підтверджує актуальність даної теми, її теоретичне та прикладне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011-2015 рр. як складової плану науково-дослідницької

роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на тему «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671) на 2011-2015 рр., а також плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан, тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016-2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016-2020 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є розробка теоретичних та прикладних аспектів кримінально-правової протидії зловживанням повноваженнями особам, які надають публічні послуги, а також внесення пропозицій про вдосконалення чинного кримінального законодавства України та практики його застосування в цій сфері.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішувалися такі завдання:

визначити та охарактеризувати базові складові кримінальної політики протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги;

розглянути генезу становлення інституту кримінальної відповідальності за злочини, вчинені особами, які надають публічні послуги, у кримінальному праві України та окремих зарубіжних країн;

охарактеризувати основний склад злочину за ст. 365-2 КК України;

надати соціально-рольову характеристику суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України, як конститутивного елементу криміналізації цього діяння;

з'ясувати кримінально-правові наслідки скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України;

розглянути теоретичні підстави та умови ефективності кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги;

сформулювати теоретично обґрунтовані пропозиції про вдосконалення чинного кримінального законодавства України щодо зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Об'єктом дослідження є кримінальні правовідносини щодо відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Предметом дослідження є кримінально-правова протидія зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Методи дослідження. В процесі дослідження були використані загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, вибір яких зумовлений

метою, об'єктом та предметом дисертаційної роботи. За допомогою історичного методу досліджено генезу кримінального законодавства щодо зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (підрозділи 1.1, 1.2). Компаративістський метод використано для порівняння кримінального законодавства України з відповідними положеннями законодавства зарубіжних країн (Республіка Азербайджан, Республіка Болгарія, Голландія, Республіка Грузія, Данія, Естонська Республіка, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Литовська Республіка, Республіка Молдова, Франція, ФРН, Швейцарська конфедерація тощо) (підрозділ 1.2). З використанням догматичного методу та методу системного аналізу розглянуто об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, завдяки чому виявлено недоліки чинної редакції даної кримінально-правової норми, окреслено визначення меж і форм правового регулювання, змісту і напрямків ефективності протидії зловживанню повноваженнями, узагальнено характеристики діючого та перспективного законодавства та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення диспозиції ст. 365-2 КК України (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1,3.2). Статистичний та соціологічний методи використовувалися при вивченні правозастосовчої практики та вибіркового інтерв'ю фахівців у галузі (підрозділи 1.1, 3.2).

Теоретичною основою дослідження є праці таких вітчизняних і зарубіжних фахівців, як П.П. Андрушко, М.І. Бакай, В.І. Борисов, О.Ф. Бантишев, О.Ю. Бусол, Б.В. Волженкін, В.О. Глушков, В.К. Гришук, О.О. Дудоров, С.Я. Лихова, А.А. Музика, М.І. Мельник, Д.Г. Михайленко, В.О. Навроцький, Н.А. Савінова, М.І. Слущька, Є.Л. Стрельцов, В.О. Туляков, В.І. Тютюгін, М.І. Хавронюк, О.В. Шемякін та інших.

Емпіричну базу дослідження становлять: зведені дані вивчення окремих судових вироків за ст. 365-2 КК України; узагальнення судової практики; показники статистичної звітності МВС України та Генеральної прокуратури України, матеріали особистих опитувань фахівців у галузі протидії корупції за 2011 – 2018 рр.

Нормативну базу роботи складають Конституція України, Кримінальний кодекс України та інші акти чинного законодавства України, а також акти кримінального законодавства окремих зарубіжних країн, міжнародні акти з питань протидії корупції та практика ЄСПЛ.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших в Україні спеціальних комплексних досліджень теоретичних і прикладних проблем кримінальної політики щодо протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Провідною ідеєю дослідження, якій підпорядковується викладення матеріалу, є констатація того, що у сучасних умовах боротьби з корупційними злочинами відбувається видозміна суспільно небезпечних посягань, яка

зумовлюється можливістю їх учинення з використанням диверсифікації соціальних ролей та статусів суб'єктів корупційної діяльності.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

доведено, що теоретико-методологічною основою боротьби зі злочиним, передбаченим ст. 365-2 КК України, є кримінально-правова політика протидії зловживанням у професійній діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг, як відносно самостійний напрям кримінально-правової політики України, під яким розуміється система стратегічних і тактичних заходів, що забезпечують належну розробку, своєчасне запровадження та ефективну реалізацію норм кримінального права, спрямованих на охорону від небезпечних посягань суспільних відносин, які здійснюються в сфері професійної діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг;

обґрунтовано, що під впливом розвитку новітніх процесів управління та паралельно існуючих ним корупційних практик у сучасному суспільстві виникла низка груп нових суспільно небезпечних діянь, до яких віднесено зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Аргументовано, що основною характерною рисою раніше невідомих суспільно небезпечних діянь у сфері службової діяльності та діяльності, пов'язаній з наданням публічних послуг, є можливість їх вчинення новими суб'єктами, які з'являються у зв'язку з розвитком системи управління та інформатизації суспільства. Визначено, що основною причиною таких трансформацій є можливість учинення їх з використанням якостей ресурсів суспільства, пов'язаних з наданням публічних послуг;

встановлено, що під впливом розвитку професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, відбулася трансформація низки раніше відомих злочинів. До групи трансформованих злочинів належать: традиційні злочини, які в інформаційному суспільстві можуть вчинюватись у спосіб використання властивостей спеціального суб'єкта, та суспільно небезпечні діяння терористичної спрямованості, що здійснюються у спосіб використання професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;

виявлено, що диверсифікація управлінських інститутів та розширення суб'єктного складу осіб, які надають публічні послуги, веде до масовості управлінських правопорушень, що формують латентну зону та унеможливають адекватне правозастосування. Це знижує можливості ефективної кримінальної політики відносно притягнення до відповідальності осіб за ст. 365-2 КК України;

сформульоване визначення основного складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, як зловживання своїми повноваженнями особою, яка

професійно надає публічні послуги з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, інтересам юридичних осіб, громадським або державним інтересам;

з'ясовано, що у зв'язку з невідповідністю встановленим практикою ЄСПЛ критеріям визначеності, ясності і недвозначності правової норми застосування основного складу ст. 365-2 КК України носить обмежений характер, а кваліфіковані склади цього злочину не застосовуються взагалі. Вони криміналізовані штучно, з порушенням правил законодавчої техніки в частині виокремлення спеціальних потерпілих. Це надає можливість розглянути у майбутньому питання переведення основного складу виключно до кримінального проступку та декриміналізації деяких кваліфікованих складів;

удосконалено:

підходи до оцінки антикорупційної політики як мети кримінально-правової політики забезпечення розвитку суспільства через розмежування її функцій: вироблення політики щодо публічних послуг; надання публічних послуг; оцінювання функціонування системи надання публічних послуг тощо; оцінку вад надання публічних послуг як нормативного, так і ненормативного характеру, що зумовлюють системно-правові передумови криміналізації діянь у сфері професійного надання публічних послуг. Обов'язковою ознакою публічних послуг є те, що вони безпосередньо породжують юридичні наслідки. Розширення ознак та обсягу публічних та інших, пов'язаних з ними соціальних послуг, буде вести до порушення принципу визначеності та декриміналізації складу злочину;

характеристику об'єктивної сторони складу злочину як діяння, що полягає у використанні особою своїх повноважень, наданих у зв'язку зі здійсненні виключно професійної діяльності (в адміністративній, соціальній, житлово-комунальній, інформаційній, медичній, освітній, транспортній сферах, сферах надання правової допомоги та оздоровлення й відпочинку тощо). Це діяння є публічною послугою, тобто публічно-владною діяльністю суб'єкта управління, що пов'язана з виконанням його повноважень та спрямована на забезпечення умов для реалізації суб'єктивних прав фізичної або юридичної особи і здійснювана за її заявою;

понятійно-категорійний апарат, що стосується характеристик диверсифікації суб'єктного складу зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, шляхом розуміння суб'єктами цього злочину лише осіб, які безпосередньо надають публічні послуги, як це визначено в назві ст. 365-2 КК України, а не «пов'язаних з наданням таких послуг, про що йдеться в ч.1 цієї статті. «Пов'язаних» з цим процесом осіб існує безліч (технічні працівники, водії, кур'єри, охоронці тощо), але кримінально-правова

заборона, передбачена цією статтею КК України, має розповсюджуватися лише на осіб, які безпосередньо надають такі послуги;

механізми вчинення злочинів з використанням професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, в частині розуміння характеристик адміністративних послуг;

дістало подальшого розвитку:

положення про те, що зловживання правом під час надання публічних послуг може мати місце у процесі застосування та дотримання використання юридичних норм, що має значення для кримінально-правової оцінки діяння;

теза про визначення зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, як діяльності, що: 1) відбувається лише через здійснення суб'єктами їхніх суб'єктивних прав; 2) завжди є умисною поведінкою; 3) заподіює непропорційну шкоду учасникам правовідносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем кримінально-правової політики протидії корупційним відносинам та злочинам у сфері надання публічних послуг;

правотворчій діяльності – для вдосконалення національного законодавства в частині протидії злочинам у сфері надання публічних послуг з урахуванням міжнародних антикорупційних стандартів та позитивного законодавчого досвіду окремих зарубěžних країн;

правозастосовній діяльності – при вирішенні проблем кваліфікації злочинів, що вчиняються зі зловживанням правом на надання публічних послуг;

навчальному процесі – при викладанні навчальних курсів «Кримінальне право України. Загальна частина», «Кримінальне право України. Особлива частина», «Теорія/проблеми теорії кваліфікації злочинів», підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін (Акт впровадження в навчальний процес Національного університету Одеська юридична академія» від 06 листопада 2018 р.);

правовиховній діяльності – для формування правових знань і навичок усіх категорій населення, які беруть участь в отриманні публічних послуг.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, всі результати представленої роботи, сформульовані у ній висновки, положення та рекомендації ґрунтуються на особистих дослідженнях автора. В опублікованій у співавторстві статті «Кримінальне право у дискурсі змін: від доктрин до реалізації» особистий внесок здобувача полягає в аналізі правової регламентації кримінальної політики. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», а також доповідалися на конференції «Розвиток держави і права в сучасних умовах: досвід, реалії, перспективи» (м. Луганськ, 15 квітня – 11 липня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування» (м. Одеса, 7 лютого 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінально-правова політика України у дискурсі рішень Європейського суду з прав людини» (м. Одеса, 22 липня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 17–18 серпня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 26–27 жовтня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Людина і закон: публічно-правовий вимір» (м. Дніпро, 5–6 жовтня 2018 р.).

Результати дисертаційної роботи є складовою фундаментального наукового дослідження «Наукове та законодавче забезпечення реалізації концепції кримінальних проступків у кримінальному праві України» (державний реєстраційний номер 0112U000690).

Публікації. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації викладені у 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні з юридичного напрямку, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (286 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінок, з яких основний зміст – 170 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлюються наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, наведені відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Кримінально-політичні передумови протидії зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги» складається з двох підрозділів та присвячений аналізу стану наукової розробки проблеми протидії корупційним злочинам, пов'язаним з наданням публічних

послуг, у догматичному, історико-правовому та порівняльно-правовому вимірах.

У підрозділі 1.1. «Загальні тенденції кримінально-правової протидії зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги» ліміт кримінально-правової кари за корупційні злочини розглядається через зв'язки зі станом розвитку політичної та правової ідеології у державі, ступенем дозволу застосування примусу як з боку держави, так і за згодою суспільства на застосування примусу щодо окремих його членів.

Встановлено, що зловживання повноваженнями особами, які професійно надають публічні послуги, є сутнісно «зловживанням службовим становищем» суб'єктами, що не є державними службовцями, криміналізованим як додаткова відповідальність осіб приватного сектору в системі протидії корупційним правопорушенням. Це відповідає положенням ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, згідно з якими сторони домовилися спрямувати спільні зусилля на вирішення проблеми корупції як у приватному, так і у державному секторі.

Трансформація соціального попиту веде до розвитку нової системи сервісів у галузі державного управління та збільшення публічних послуг. Зважаючи на масовий характер надання публічних послуг та вочевидь прогнозовану тенденцію до збільшення кількості таких правопорушень, рівень зареєстрованої злочинності у цій сфері невисокий. Так, кількість кримінальних правопорушень, зареєстрованих за ст. 365-2 КК України, має сталу тенденцію – від 12 випадків у 2012 р. до 0 випадків у 2013 р., до 4 у 2014, 2 у 2015, 8 у 2016, 9 у 2017 р. тощо.

Кримінально-правове поводження з корупціонерами базується на принципах суворої відповідальності посадових осіб, службових осіб приватного сектору, а також транспарентності соціального контролю. Звідси кримінально-правова політика у сфері забезпечення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, має бути визначена як система заходів, спрямованих на розробку і запровадження кримінально-правових засобів протидії порушенням права на отримання публічно-правової послуги в Україні та поводження з правопорушниками.

У підрозділі 1.2. «Тенденції криміналізації діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» розглядаються питання генези встановлення кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями правопорушниками за законодавством України та окремих зарубіжних країн. Обґрунтовується доцільність диференціації кримінальної відповідальності за службові правопорушення осіб у публічній (зокрема, державній і самоврядній) і непублічній управлінських сферах. Саме такий підхід закріплений у міжнародно-правових актах щодо кримінально-правової протидії корупції, в законодавстві як країн близького зарубіжжя (Республіки Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Латвійської Республіки, Литовської

Республіки, Республіки Таджикистан, Туркменістану), так і в низці країн континентальної Західної Європи (зокрема, Австрії, Голландії, Іспанії, Італії, ФРН, Норвегії, Республіки Сан-Маріно, Фінляндії, Франції, Швейцарській конфедерації).

Встановлено, що в історичній ретроспективі відповідальність службових осіб, які надавали публічні послуги, не була об'єднаною та носила вельми розрізнений характер, забороняючи зловживання у професійній діяльності окремих суб'єктів публічного права. Формування системи державних послуг, інформатизація світоустрою у сучасний час призвела до максимальної розповсюдженості корупційних практик серед значної кількості суб'єктів приватного права. Основною причиною таких трансформацій є можливість учинення злочинів новими суб'єктами, які з'явилися у зв'язку з розвитком системи управління з використанням якостей ресурсів суспільства, пов'язаних з наданням публічних послуг.

Досвід зарубіжних держав свідчить про значущість соціально-рольових характеристик для криміналізації зловживань службових осіб, які надавали публічні послуги. Розглядаються особливості криміналізації зловживань посадовими особами приватного права. Зроблено висновок про необхідність законодавчого визначення суб'єктів цього злочину на кшталт опису характеристик службових осіб у примітці до ст.364 КК України.

Другий розділ «Основний склад злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України» складається з двох підрозділів, присвячених характеристиці об'єктивних та суб'єктивних ознак зловживання професійними повноваженнями.

У *підрозділі 2.1. «Об'єктивні ознаки основного складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України»* зазначається, що об'єктом злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, є встановлений законодавством порядок здійснення професійної діяльності з надання публічних послуг, а також охоронювані законом права і інтереси окремих громадян, юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. Предметом цього злочину є неправомірна вигода, під якою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи.

Під публічними послугами, зловживання наданням яких формулює склад злочину, пропонується розуміти юридично значущі діяння (діяльність) цивільно-правового чи публічного характеру повноважних (компетентних) фізичних та юридичних осіб, якими задовольняються законні інтереси, потреби фізичних та юридичних осіб нематеріального характеру.

Склад злочину, передбачений ст. 365-2 КК України, матеріальний і вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, які полягають у заподіянні істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам фізичних осіб, державним чи громадським інтересам або

інтересам юридичних осіб. Така шкода пов'язана зі спричиненням наслідків матеріального характеру.

Водночас міжнародними експертами вказується на необхідність удосконалення положень КК України у частині, що стосується корупційних злочинів з тим, щоб останні включали в себе будь-яку форму неправомірної вигоди. Поняття «неправомірна вигода» застосовується як: самостійне поняття (примітка 1 до ст. 364-1 КК України та ін.); синонім незаконного збагачення (частина перша статті 368-2 КК України); предмет незаконного збагачення (частина друга, третя статті 368-2 КК України); одна з ознак комерційного підкупу (стаття 368-3 КК України), підкупу особи, яка надає публічні послуги (стаття 368-4 КК України) та зловживання впливом (стаття 369-1 КК України) потребує подальшого наукового вивчення.

У *підрозділі 2.2. «Суб'єктивні ознаки основного складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України»* розглядаються конститутивні характеристики суб'єкта та суб'єктивної сторони зазначеного злочину. Встановлено, що найбільш дискусійним питанням щодо визначення спеціальних суб'єктів у кримінальному праві є окреслення ознак особи, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Особа, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, має певний соціально-правовий статус, під яким слід розуміти сукупність прав і обов'язків, що утворюють компетенцію винного, а також його соціальну роль, яка відображує значущість послуг, що надаються. Враховуючи принцип правової визначеності, заслуговує на підтримку точка зору (П.П. Андрушко) щодо необхідності нормативного формулювання кола осіб, які професійно надають публічні послуги.

Зазначено, що із суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 365-2 КК України, характеризується умисним ставленням суб'єкта до вчинюваного ним діяння. Ставлення до суспільно небезпечних наслідків може бути як умисним, так і необережним. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета отримання неправомірної вигоди для себе чи для інших осіб, яка завжди поєднується з корисливим мотивом.

Третій розділ «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги: проблеми кваліфікації та протидії» складається з двох підрозділів, присвячених дослідженню особливостей кримінальної відповідальності та покарання за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, з урахуванням проблем потенційної ефективності цієї норми та перспектив розвитку правової доктрини.

У *підрозділі 3.1. «Кримінально-правові наслідки та проблеми ефективності протидії злочинам, передбаченим ст. 365-2 КК України»* розглядаються питання характеристик структурної узгодженості злочинів, що вивчаються, з антикорупційним законодавством та сучасною кримінальною політикою.

Рейдерські захоплення, переділ власності, шахрайство з фінансовими ресурсами, трансгранична злочинність та злочинність у сфері нерухомості пов'язані зі зловживанням правом при користуванні публічними послугами. Але практика застосування норми, закріпленої в ст. 365-2 КК України, практично відсутня. Це пов'язане не тільки з недоліками правоохоронної діяльності, але й з вадами нормативних характеристик складів злочинів, що вивчаються.

Зазначається, що редакція складів, закріплених у частині другій ст. 365-2 КК України (те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно), не відповідає принципу рівності, оскільки кваліфікований склад зі спеціальними потерпілими не передбачено у загальній нормі – ст. 364 КК України. Аналогічним чином відокремлення повторності з точки зору принципів структурної залежності та неколізійності ефективної правової норми (Н.А.Савінова) не відповідає правилам визначеності, ясності і недвозначності складу злочину та суперечить у такому вигляді практиці застосування ст.7 Європейської конвенції з прав людини.

Потребує приведення у відповідність з чинним законодавством санкція частини першої ст. 365-2 КК України, оскільки, встановлюючи покарання у вигляді позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю, законодавець вийшов за межі норм Загальної частини КК України, встановивши термін покарання до 10 років при передбаченому максимумі у 3 роки.

Окреме питання виникає щодо проблеми адекватності покарання, передбаченого частиною третьою ст. 365-2 КК України, оскільки його суворість не відповідає санкції загальної норми, яка закріплена у частині другій ст. 364 КК України, та потребує узгодження із санкцією загальної норми.

У підрозділі 3.2. «Співвідношення зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, з іншими злочинами та перспективи вдосконалення кримінального законодавства України». розглядаються питання розмежування складу зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, з іншими злочинами: зловживанням владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), перевищенням влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) та підкупом особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-3 КК України).

Розглянуто проблему необхідності використання суміжних нормопонять (адміністративні послуги) та доцільності перелічення в примітці статті ст. 365-2 КК України всіх категорій осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Зроблено висновки щодо необхідності приведення диспозиції основного складу ст. 365-2 КК України у відповідність з тенденціями розвитку кримінального законодавства європейських країн та уточнення окремих характеристик складу злочину, що вивчається.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладаються найбільш важливі теоретичні положення дисертаційного дослідження, формулюються пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства України.

1. Досягненням кримінально-політичної доктрини України є реалізація ідеї диференціації кримінальної відповідальності у публічній та не публічній управлінських сферах на законодавчому рівні.

Злочин, передбачений ст. 365-2 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» КК України, закріплений у Розділі XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини КК України, що відповідає сучасним тенденціям багаторубіжної протидії корупційній злочинності. Цей склад є загальним щодо інших зловживань професійною діяльністю та рівнозначним зловживанню службовим становищем (ст. 364 КК України).

До спеціальних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (в тій частині, в якій вони вчиняються відповідними суб'єктами), можуть бути віднесені ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України), порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК України), незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319 КК України), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України) завідомо незаконне затримання, привід, арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК України), притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК України), невиконання судового рішення (ч. 2 ст. 382 КК України), примушування давати показання (ст. 373 КК України), військові службові злочини (ст.ст. 423–427 КК України).

2. Відносно самостійним напрямом кримінально-правової політики України є кримінально-правова політика забезпечення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, під якою розуміється система стратегічних і тактичних заходів, що забезпечують належну розробку, своєчасне запровадження та ефективну реалізацію норм кримінального права, спрямованих на охорону від небезпечних посягань суспільних відносин, які виникають у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

3. Аналізуючи генезу кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, на теренах України, можна зробити висновок, що ці норми зародились ще у XIX столітті, так як Уложення про покарання кримінальне і виправне передбачало кримінальну відповідальність нотаріусів за їх дії всупереч закону. У радянський період не існувало спеціальної норми, яка передбачала б кримінальну відповідальність осіб, які надають публічні послуги, тому на практиці використовувалася

загальна норма, що передбачала кримінальну відповідальність за службові чи посадові злочини.

4. Досвід зарубіжних держав у сфері регулювання відповідальності за посадові злочини та злочини у сфері надання публічних послуг є вельми різноманітним, часто суперечливим і мінливим. Для кваліфікації цих злочинів першочергове значення має не об'єкт складу, а суб'єкт, його соціальна роль та значущість. У кримінальних кодексах одних країн передбачено загальний вид зловживання повноваженнями, в кримінальних кодексах інших держав – тільки низка спеціальних видів зловживання.

У сучасних умовах необхідна диференціація кримінальної відповідальності за службові правопорушення осіб, задіяних у публічній і непублічній управлінських сферах. Саме такий підхід щодо диференціації кримінальної відповідальності за службові правопорушення втілено в кримінальному законодавстві як країн близького зарубіжжя (Республіки Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Таджикистан, Туркменістану), так і в низці країн континентальної Західної Європи (зокрема, Австрії, Голландії, Іспанії, Італії, ФРН, Норвегії, Республіки Сан-Маріно, Фінляндії, Франції, Швейцарській конфедерації).

5. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, є встановлений законодавством порядок здійснення професійної діяльності з надання публічних послуг, а також охоронювані законом права та інтереси фізичних та юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. Предметом цього злочину є неправомірна вигода, під якою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи.

6. Основним складом злочину, передбаченим ст. 365-2 КК України, порушується нормальний, встановлений законодавством порядок надання публічних послуг, Під публічними послугами слід розуміти юридично значущі діяння (діяльність) цивільно-правового чи публічного характеру повноважних (компетентних) фізичних та юридичних осіб, якими задовольняються законні інтереси, потреби фізичних та юридичних осіб нематеріального характеру.

6. Досліджуючи об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 365-2 КК, України, можна дійти висновку, що цей злочин належить до злочинів з матеріальним складом і вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків, які полягають у заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам фізичних осіб, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

7. Основним конститутивним елементом складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, є суб'єкт злочину. Визначення соціальної ролі та функцій спеціального суб'єкта встановлюється при описі виключного переліку суб'єктів при криміналізації. Згідно із законодавством суб'єктом злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, є аудитор, нотаріус, оцінювач,

інша особа, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій). В доктрині вважається, що особами, які надають публічні послуги, можуть бути, зокрема: працівники підприємств, установ та організацій, які надають адміністративні послуги; соціальні працівники, в тому числі працівники реабілітаційних установ і закладів соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей; працівники житлово-комунальних організацій; працівники державних та комунальних закладів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту; працівники державних та комунальних підприємств залізничного, повітряного, автомобільного, водного транспорту, міського електротранспорту; журналісти та інші працівники державних і комунальних засобів масової інформації. Отже, у доктрині диверсифікація кола суб'єктів ст. 365-2 КК України тлумачиться поширено.

8. Із суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 365-2 КК України, характеризується умисним ставленням суб'єкта до вчинюваного ним діяння. Потребує подальших наукових розвідок питання необережного ставлення винної за ст. 365-2 КК України особи до суспільно небезпечних наслідків. Загалом цей злочин визнається умисним. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є мета отримання неправомірної вигоди для себе чи для інших осіб, яка завжди поєднується з корисливим мотивом.

9. Метою злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, є отримання неправомірної вигоди. Неправомірною вигодою можуть бути: грошові кошти; інше майно; переваги; пільги; послуги; нематеріальні активи; які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Перелічені предмети обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

10. За вчинення злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, винні особи повинні бути притягнені до кримінальної відповідальності, проте практика застосування основного та кваліфікованих складів практично відсутня. Це пов'язане як із законодавчими вадами конструкції основного та кваліфікованих складів злочину, так і з порушенням принципів структурної залежності та неколізійності ефективної правової норми правилам визначеності, ясності і недвозначності правової норми, встановлених ЕСПЛ. Спеціальні склади криміналізовані штучно, з порушенням правил законодавчої техніки у частині виокремлення спеціальних потерпілих. Це надає можливість розглянути у майбутньому питання переведення основного складу виключно до кримінального проступку та декриміналізації деяких кваліфікованих складів

11. Узагальнюючи вищевикладене, пропонується викласти статтю 365-2 КК України в такій редакції:

«Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

1. Зловживання своїми повноваженнями особою, яка професійно надає публічні послуги, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, інтересам юридичних осіб, громадським або державним інтересам, –

карається обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, –

караються штрафом від чотирьохсот до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

Частина друга ст. 365-2 КК України в діючій редакції підлежить декриміналізації.

12. Виявлені основні закономірності видозміни виникнення нових видів суспільно небезпечних діянь, які вчинюються під впливом розвитку сучасних корупційних практик, вимагають не просто уточнення редакції норми та приведення її у відповідність із чинним законодавством та доктриною, але й розуміння, що зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, як і обман покупців, є латентною формою корисливої протиправної діяльності. Диверсифікація управлінських інститутів та розширення суб'єктного складу унеможливають проведення чіткої грані між дисциплінарними практиками та злочином, що знижує ефективність кримінальної політики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Ніколенко Р.О. Кримінально-правова політика забезпечення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2. Т. 2. С. 121-123.

2. Ніколенко Р.О. Підстави декриміналізації окремих видів професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Право і суспільство*. 2018. № 5. Ч. 2. С. 195-199.

3. Ніколенко Р.О. Надання публічних послуг як системоутворюючий елемент конструкції ст. 365-2 Кримінального кодексу України. *Вчені записки*

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. Том 29 (68). № 5. С. 97-101.

4. Ніколенко Р.О. Кримінальна відповідальність за ст. 365-2 КК України: питання диференціації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 200-203.

5. Ніколенко Р.О. Новітні тенденції зарубіжного досвіду регулювання сфери публічних послуг і кримінальне право. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 1. Ч. 2. С. 179-181.

6. Ніколенко Р.О. Санкції за зловживання повноваженнями особою, що надає публічні послуги. *Право та державне управління*. 2018. № 1. Т. 1. С. 227-231.

7. Ніколенко Р.О. Проблема диференціації кримінальної відповідальності за ст. 365-2 КК України. *Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 7 лютого 2014 р.). Одеса: Фенікс, 2014. С. 127-128.

8. Ніколенко Р.О. Актуалізація дослідження кримінально-правової протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 Кримінального кодексу України). *Проблеми та стандарти захисту прав людини в Україні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17–18 серпня 2018 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 25-27.

9. Ніколенко Р.О. Кримінально-правова політика протидії злочину, передбаченому ст. 365-2 Кримінального Кодексу України. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 26–27 жовтня 2018 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 90-91.

10. Ніколенко Р.О. Деякі вади основного складу злочину, передбаченого ст. 365-2 Кримінального Кодексу України. *Людина і закон: публічно-правовий вимір*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 5–6 жовтня 2018 р. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. С. 63-65.

11. Ніколенко Р.О. Кримінальне право у дискурсі змін: від доктрин до реалізації. *Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві*: монографія / за заг. ред. В.О. Тулякова. Одеса: Юрид. л-ра, 2012. С. 10-31.

12. Ніколенко Р.О. Криміналізація професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Теоретичні аспекти кримінальної юриспруденції*: монографія / за заг. ред. С.В. Ківалова, В.О. Тулякова. Одеса: Юрид. л-ра, 2016. С. 291-295.

АНОТАЦІЯ

Ніколенко Р.О. Кримінально-правова протидія зловживанню повноваженнями особами, які надають публічні послуги. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2019.

Дисертація є одним із перших в Україні спеціальних комплексних досліджень теоретичних і прикладних проблем кримінальної політики щодо протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

У дисертації визначено та охарактеризовано базові складові кримінальної політики протидії зловживанням повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Розглянуто генезу становлення інституту кримінальної відповідальності за злочини, вчинені особами, які надають публічні послуги у кримінальному праві України та окремих зарубіжних країн. Охарактеризовано основний склад злочину за ст. 365-2 КК України. Надано соціально-рольову характеристику суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України, як конститутивного елементу криміналізації цього діяння. З'ясовано кримінально-правові наслідки скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України. Розглянуто теоретичні підстави та умови ефективності кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Сформульовано теоретично обґрунтовані пропозиції про вдосконалення чинного кримінального законодавства України щодо зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Ключові слова: корупція, кримінальна політика, зловживання повноваженнями, публічні послуги, ефективність покарання.

АННОТАЦІЯ

Николенко Р.А. Уголовно-правовое противодействие злоупотреблению полномочиями лицами, предоставляющими публичные услуги. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2019.

Диссертация является одним из первых в Украине специальных комплексных исследований теоретических и прикладных проблем уголовной политики по противодействию злоупотреблением полномочиями лицами, предоставляющими публичные услуги.

В диссертации определены и охарактеризованы базовые составляющие уголовной политики противодействия злоупотреблениям полномочиями лицами, предоставляющими публичные услуги. Уголовно-правовая политика

обеспечения профессиональной деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг, охарактеризована как система стратегических и тактических мер, обеспечивающих надлежащую разработку, своевременное внедрение и эффективную реализацию норм уголовного права, направленных на защиту от опасных посягательств на общественные отношения, возникающие в сфере профессиональной деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг.

Рассмотрен генезис становления института уголовной ответственности за преступления, совершенные лицами, предоставляющими публичные услуги, в уголовном праве Украины и отдельных зарубежных стран. Охарактеризован основной состав преступления по ст. 365-2 УК Украины. Предоставлена социально-ролевая характеристика субъекта уголовного преступления, предусмотренного ст. 365-2 УК Украины, как конститутивного элемента криминализации этого деяния. Сделан вывод о необходимости уточнения характеристик профессиональных публичных услуг и определения субъектами этого преступления только лиц, непосредственно оказывающих публичные услуги. Определены уголовно-правовые последствия совершения преступления, предусмотренного ст. 365-2 УК Украины.

Особое внимание уделено вопросам эффективности и унификации карательной практики за это преступление, разграничения состава злоупотребления полномочиями лицами, предоставляющими публичные услуги, с другими преступлениями: злоупотреблением властью или служебным положением (ст. 364 УК Украины), превышением власти или служебных полномочий (ст. 365 УК Украины), и подкупом лица, которое предоставляет публичные услуги (ст. 368-3 УК Украины).

Рассмотрена проблема необходимости использования смежных нормопонятий (административные услуги) и целесообразности перечисления в примечании статьи ст. 365-2 УК Украины всех категорий лиц, осуществляющих профессиональную деятельность, связанную с предоставлением публичных услуг.

Сделан вывод о необходимости приведения диспозиции основного состава ст. 365-2 УК Украины в соответствие с тенденциями развития уголовного законодательства отдельных европейских стран. На основании исследования сформулированы и дополнительно аргументированы предложения по совершенствованию содержания ст. 365-2 УК Украины, касающиеся декриминализации ряда квалифицированных составов, унификации наказания за основной и квалифицированный состав. Предложено определение преступления, предусмотренного ст. 365-2 УК Украины, как злоупотребления своими полномочиями лицом, профессионально предоставляющим публичные услуги, с целью получения неправомерной выгоды для себя или другого физического либо юридического лица, если это нанесло существенный вред охраняемым законом правам или интересам

отдельных граждан, интересам юридических лиц, общественным или государственным интересам.

Ключевые слова: злоупотребление полномочиями, публичные услуги, коррупция, уголовная политика, эффективность наказания.

SUMMARY

Nicolenko R.O. Criminal legal action against abuse of authority by persons providing public services. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.08. – criminal law and criminology; criminal enforcement law. National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2019.

The dissertation is devoted to consideration of general problems of criminal policy of counteracting abuse of authority by persons providing public services, questions of effectiveness of application of Article 365-2 of the Criminal Code of Ukraine. The dissertation is one of the first in Ukraine special complex studies of theoretical and applied problems of criminal policy in relation to counteracting misuse of powers by persons providing public services.

The thesis defines and describes the basic components of the criminal policy of counteracting abuse of authority by persons providing public services. The genesis of establishing an institute of criminal responsibility for crimes committed by persons providing public services in the criminal law of Ukraine and certain foreign countries is considered. The basic composition of the crime under Art. 365-2 of the Criminal Code of Ukraine is characterized. The social-role characteristics of the subject of a criminal offense, stipulated by Art. 365-2 of the Criminal Code of Ukraine as a constitutive element of the criminalization of this act, are done. The criminal-legal consequences of committing a criminal offense, stipulated by Art. 365-2 of the Criminal Code of Ukraine are analysed. The theoretical grounds and conditions for the effectiveness of criminal liability for abuse of authority by public service providers are considered.

The theoretically substantiated proposals on the improvement of the current criminal legislation of Ukraine regarding abuse of authority by public service providers are formulated.

Key words: abuse of authority, public service, corruption, criminal policy, effectiveness of punishment.

Підписано до друку 01.03.2019 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1903-2а.

Видавник і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.